

Kommittédirektiv

Moderniserade regler om formskydd

Beslut vid regeringssammanträde den 20 februari 2025

Sammanfattning

Inom EU har ett omarbetat direktiv om mönsterskydd (formskyddsdirektivet) antagits. En särskild utredare ska ta ställning till hur direktivet ska genomföras i Sverige. I uppdraget ingår även att ta ställning till hur den svenska formskyddslagstiftningen i övrigt kan moderniseras.

Uppdraget ska redovisas senast den 21 juli 2026.

Nuvarande formskyddsreglering

Den svenska regleringen om formskydd finns i mönsterskyddslagen (1970:485) och mönsterskyddsförordningen (1970:486) och kallas mönsterrätt. Med mönster avses enligt lagen utseendet på en produkt eller produkt-del. Mönsterrätten innebär, med vissa undantag, att ingen får utnyttja ett mönster utan samtycke från innehavaren av mönsterrätten (mönsterrättshavaren). Skyddet uppkommer genom registrering hos Patent- och registreringsverket.

Formskyddet harmoniserades inom EU genom att Europaparlamentets och rådets direktiv 98/71/EG av den 13 oktober 1998 om mönsterskydd (mönsterskyddsdirektivet) antogs. Direktivet har genomförts genom ändringar främst i mönsterskyddslagen.

År 2002 antogs rådets förordning (EG) nr 6/2002 av den 12 december 2001 om gemenskapsformgivning (formskyddsförordningen). Därigenom

etablerades – vid sidan av de nationella systemen – ett enhetligt system för formskydd inom hela unionen. Genom registrering hos EU:s immaterialrättsmyndighet (EUIPO) är det möjligt att få skydd för en formgivning med verkan i hela unionen.

EU-kommissionen inledde en översyn av formskyddsreglerna 2014 och presenterade i november 2022 förslag dels till ändring av formskyddsförordningen, dels till omarbetning av mönsterskyddsdirektivet, som numera heter Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/283 av den 23 oktober 2024 om formskydd (formskyddsdirektivet). Rådet och Europaparlamentet nådde en politisk överenskommelse i december 2023 och rättsakterna antogs i oktober 2024.

Regeringen har beslutat en proposition med förslag till lagändringar med anledning av ändringarna i formskyddsförordningen (prop. 2024/25:108 Lagändringar till följd av ändringar i EU:s formskyddsförordning).

Svensk rätt behöver anpassas till formskyddsdirektivet

I formskyddsdirektivet görs förändringar på följande huvudområden.

- Skyddets omfattning och klargörande av vissa begrepp. I direktivet klargörs vad som kan skyddas som en formgivning. Det tydliggörs bland annat att produkter som återges i digitalt format kan utgöra en formgivning, exempelvis ett användargränssnitt eller en animation. Skyddet utvidgas också för att möta de utmaningar som den ökade användningen av 3D-utskriften innebär. Förteckningen över tillåtna användningsområden (begränsningar i ensamrätten) utökas till att omfatta hänvisningar till skyddade formgivningar i samband med jämförande reklam och handlingar i syfte att kritisera eller parodiera.
- Ytterligare harmonisering och effektivisering av förfaranderegler. Det tydliggörs att medlemsstaterna får införa förfaranden för att häva en formgivning vid registreringsmyndigheten (s.k. administrativ hävning). Vidare begränsas den prövning som registreringsmyndigheten ska göra av en ansökan.
- Produkter i transit. På motsvarande sätt som redan gäller på varumärkesområdet införs på formskyddsområdet regler som gör det

möjligt för rättighetshavare att agera mot förfalskade varor som passerar EU:s tullområde utan att släppas ut på den inre marknaden.

- Skyddet för reservdelar. Bestämmelserna harmoniseras så att formskydd inte ska gälla för reservdelar under förutsättning att den som tillverkar eller säljer en konkurrerande reservdel anger produktens ursprung. Det införs en övergångsbestämmelse som innebär att reservdelar som registrerats nationellt kommer att behålla sitt formskydd under åtta år från det att direktivet träder i kraft.
- Meddelande om formskydd. Innehavare av registrerade formgivningar får möjlighet att informera allmänheten om att formgivningen är registrerad genom att visa bokstaven D omsluten av en cirkel på produkten.

Direktivet innehåller även bestämmelser som gör det möjligt att ha avvikande regler i nationell lagstiftning. Det handlar bland annat om en presumtion för rättigheters övergång i anställningsförhållanden och införandet av ett administrativt förfarande för ogiltigförklaring av en registrerad formgivning. För att ta ställning till i vilken utsträckning direktivets fakultativa bestämmelser bör införas i nationell lagstiftning behöver utredaren göra en analys av gällande rätt. Utredaren ska exempelvis analysera vad som gäller i fråga om mönsterrätt i anställningsförhållanden, om det finns kollektivavtal på området och Sveriges internationella åtaganden, såsom relevanta ILO-konventioner.

Det övergripande uppdraget för utredaren är att föreslå hur formskyddsdirektivet ska genomföras i Sverige och utarbeta de författningsförslag som behövs för att anpassa svensk rätt till den nya regleringen.

Utredaren ska därför

- analysera rättsläget inom de områden som direktivet reglerar genom fakultativa bestämmelser,
- ta ställning till vilka författningsändringar som behövs för att anpassa svensk rätt till formskyddsdirektivet, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Uppdraget att modernisera mönsterskyddslagen

Mönsterskyddslagen trädde i kraft 1970. Lagen har ändrats flera gånger, främst till följd av genomförandet av EU-reglering. Runt millennieskiftet gjordes en allmän översyn av mönsterskyddslagen. I sitt slutbetänkande föreslog Mönsterutredningen en helt ny lag på området (Förslag till formskyddslag, SOU 2001:68). Förslaget har inte lett till lagstiftning.

I mönsterskyddslagen används ”mönster” och ”mönsterrätt” för att beteckna det skyddade objektet. I formskyddsdirektivet och i formskyddförordningen används dock ”formgivning” och ”formskydd”. En annan term som ibland används är design. Frågan om skyddsobjektets benämning har behandlats i tidigare utredningar men inte lett till ny lagstiftning (se samma SOU s. 85–88). Mot bakgrund av den ändrade terminologin i formskyddsdirektivet och den ökade harmoniseringen på området finns det anledning att på nytt överväga om termen mönster bör bytas ut mot en annan term. Även i övrigt finns det anledning att göra en heltäckande översyn av mönsterskyddslagen ur redaktionell och språklig synvinkel, för att säkerställa att lagen får en mer överskådlig och modern utformning. Utredaren bör här överväga om det finns skäl att föreslå en ny mönsterskyddslag. När det gäller lagens struktur och utformning kan utredaren, om det bedöms lämpligt, hämta ledning från varumärkeslagen och Mönsterutredningens förslag.

Genom översynen av formskyddsreglerna på EU-nivå harmoniseras och moderniseras regelverket i flera avseenden. Bland annat förenklas tabellen över avgifter för att registrera formgivning på EU-nivå hos EUIPO. I mån av tid ska utredaren ta ställning till om det finns behov av författningsändringar som inte direkt föranleds av genomförandet av formskyddsdirektivet eller översynen av mönsterskyddslagen, men som ändå bedöms lämpliga för att modernisera de svenska reglerna.

Utredaren ska därför

- ta ställning till om det finns anledning att använda en annan term än mönster för att beskriva det skyddade objektet och föreslå de författningsändringar som bedöms nödvändiga och lämpliga i detta avseende,
- lämna förslag till en mönsterskyddslag som är mer överskådlig och lättillgänglig och som har ett modernare språk än den nuvarande,

- ta ställning till om det finns behov av andra författningsändringar för att förenkla mönsterskyddslagen och effektivisera förfarandet, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Konsekvensbeskrivningar

Utredaren ska redovisa en konsekvensutredning för de förslag som lämnas i enlighet med kommittéförordningen (1998:1474) och förordningen (2024:183) om konsekvensutredningar. Utredaren ska motivera samtliga förslag och belysa effekter och konsekvenser för de som berörs. I detta ingår att beskriva och bedöma de ekonomiska konsekvenserna av förslagen för staten, företag och andra enskilda. Om förslagen kan förväntas leda till kostnadsökningar för det allmänna ska utredaren föreslå hur dessa ska finansieras. I konsekvensbeskrivningen ska utredaren beakta den konsekvensanalys av förslaget som EU-kommissionen har genomfört, SWD(2022) 368 slutlig.

Kontakter och redovisning av uppdraget

I den omfattning utredaren behöver det ska synpunkter hämtas in från berörda branscher, myndigheter och organisationer. Utredaren ska även hämta in synpunkter från arbetsmarknadens parter. Utredaren ska beakta det arbete med anknytning till uppdraget som bedrivs inom Regeringskansliet, särskilt den promemoria som tas fram med anledning av ändringarna i formskyddsförordningen.

Utredaren ska göra de internationella jämförelser som bedöms befogade och i den utsträckning som det anses lämpligt redovisa och beakta gällande rätt och lagstiftningsarbete i Norden och EU.

Uppdraget ska redovisas senast den 21 juli 2026.

(Justitiedepartementet)